

KAINUUN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS
Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue

Valvontakertomus vuodelta 2018

Kainuun ELY-keskuksen suorittama lupa- ja laillisuusvalvonta perustuu ympäristönsuojelu, vesi- ja jätelainsäädäntöön, niiden nojalla annettuihin asetuksiin, ympäristöministeriön antamaan ”Ympäristövalvonnan ohjeeseen” (YM4/401/2016) sekä ELY-keskuksen omaan vuosittaiseen valvontasuunnitelmaan ja -ohjelmaan. Tässä valvontakertomuksessa ei käsitellä maankäyttö- ja rakennuslain mukaista eikä luonnonsuojelu- tai patoturvallisuuslain piiriin kuuluvaa laillisuusvalvontaa.

1. Valvottavat laitokset, valvontaresurssit ja tarkastusten määrä

Kainuun ELY-keskuksen valvontavastuulle kuului vuonna 2018 yhteensä 187 luvanvaraista kohdetta, joista 47 on jätehuoltorekisteriin kuuluvaa yritystä. Suurimmat asiakasryhmät ovat turvetuotantoalueet (27) ja kalankasvatustilat (33). Laitoksista kahdeksan on EU:n teollisuus päästödirektiivissä (IED) tarkoitettuja, päästötietorekisteriin (E-PRTR) raportointivelvollisia teollisuuslaitoksia, polttolaitoksia ja toimivia kaatopaikkoja. Vuonna 2018 valvontasuunnitelman mukaisia määräaikaistarkastuksia tehtiin 44 kpl. Yhteensä ympäristönsuojelulain mukaisia tarkastuksia tehtiin noin 120 kpl.

Vuonna 2018 lupa- ja yleiseen laillisuusvalvontaan käytettiin Kainuun ELY-keskuksessa yhteensä noin 8 HTV nettotyöaikaa. Valvontaresursseja suunnataan sellaisiin kohteisiin, joissa valvonnan tarve ja vaikuttavuus on suurin riskiperusteisuus huomioiden. Valvontakäyntejä ja muuta yhteydenpitoa yrityksiin on lisätty, jos häiriö- tai yleisöilmoituksia on saapunut tai aiempi tarkkailu tai raportointi on antanut aiheita. Valvontaluokkaan 1 (tarkastus vähintään kerran vuodessa) kuului 6 % valvontakohteista, valvontaluokkaan 2 (tarkastus joka toinen vuosi) samoin 6 %, valvontaluokkaan 3 (tarkastus vähintään kerran neljässä vuodessa) 59 % ja valvontaluokkaan 4 (tarkastus kerran lupakaudessa / 10 v) 29 % kohteista.

2. Raportointi

Pääosa toiminnanharjoittajista toimitti edellisen vuoden toimintaa koskevan raportin tuotantotiedoista, jätteistä ja päästöistä lupapäätösten mukaisesti helmikuun loppuun mennessä. Osa toiminnanharjoittajista on tehnyt sopimuksen konsultin kanssa sähköisestä raportoinnista. Lähinnä pienten yritysten kohdalla esiintyy jonkin verran viivästyksiä raportoinnissa.

3. Ympäristö- ja vesitalousluvut

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston lupavastuualue antoi vuoden 2018 aikana ympäristö- ja vesitalouslupapäätöksiä Kainuun alueelle yhteensä 25 kpl. ELY-keskus ei tehnyt v. 2018 valituksia kunnan tai valtion lupaviranomaisten tekemistä ympäristölupapäätöksistä.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ympäristölupavastuualueelle annettiin ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisissa asioissa 27 lausuntoa. Valitusasteisiin eli Vaasan hallinto-oikeudelle annettiin neljä ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle ei annettu lausuntoja vuonna 2018 Kainuun alueen kunnille annettiin kaikkiaan vajaat 10 lausuntoa esim. maa-aines- ja ympäristölupahakemuksista.

4. Merkittävät ympäristönsuojelu- ja valvontatoimet

Terrafamen Oy:n toiminta alueella on vakiintunut ja ympäristöturvallisuus on nykyisellään hyvällä tasolla. Terrafamen toiminta ei kaikilta osin vastaa vuonna 2017 lainvoimaiseksi tullutta ympäristölupaa. Kainuun ELY-keskus on valvonut, että Terrafame etenee suunnitelmallisesti ja viivyttelemättä toiminnan saattamisessa ympäristöluvan mukaiseen tilaan. Terrafamen koko

toimintaa koskeva ympäristölupahakemus on aluehallintovirastossa vireillä. Laaja hakemuskokonaisuus on työllistänyt myös valvontaviranomaista eli Kainuun ELY-keskus on ollut mukana ympäristölupahakemuksen ennakkotarkistuksessa, jolla pyritään sujuvoittamaan lupamenettelyä. Vuonna 2018 Terrafamen suunnittelema akkukemikaalitehtaalle on tehty YVA-selvitys. Terrafamen uraanintalteenotto hanke on edelleen TEM:in valmistelussa.

Sotkamo Silver Oy:n kaivostoiminnan rakentaminen on ollut käynnissä, joten valvonnassa on priorisoitu tärkeäksi rakentamisen aikainen valvonta, johon kuuluu tärkeänä mm. tiivis vuorovaikutus toiminnanharjoittajan ja valvontaviranomaisen kanssa. Toiminnanharjoittajalle on korostettu riippumattoman laadunvalvonnan tärkeyttä.

Kainuun alueen yhdyskuntajäte on toimitettu pääosin polttoon Riikinvoima Oy:n jätteenpolttolaitokselle Leppävirroille. Energiajätettä on toimitettu myös Ruotsiin Kiirunan jätteiden polttolaitokselle. Kainuun jätehuollon kuntayhtymän Majasaaren jätekeskuksen kaatopaikalle päätyvän jätteen määrä on vähentynyt edellisvuosiin verrattuna. Majasaaren jätekeskus on saanut uuden ympäristöluvan 5.5.2017, mutta kuntayhtymä on valittanut siitä Vaasan hallinto-oikeuteen, joka antoi asiasta ratkaisun 22.3.2019.

Kainuun ELY-keskus järjesti Kainuun pelastuslaitoksen kanssa yhteistyössä öljyvahinkojen torjunnan koulutuspäivän Kajaanissa 3.10.2018. Kainuun alueella ei ole tapahtunut isoja öljyvahinkoja. Vahingot ovat olleet pääasiassa maa-alueella tieliikenteessä tapahtuneita pieniä öljyvahinkoja. Öljyvahinkojen torjunnan osalta Kainuun ELY-keskuksen toimivaltaan kuuluu myös Vaalan alue.

5. Lupaehtojen rikkomukset, häiriötilanteet ja yleisöilmoitukset

5.1 Lupaehtojen rikkomukset

Kajaanin Romu Oy:n Majasaaren käsittelylaitoksella on rikottu ympäristöluvan ehtoja jätteiden varastoinnin osalta. ELY-keskus on antanut asiasta hallintopakkopäätöksen ja määrännyt yhtiötä korjaamaan tilanteen 30.6.2019 mennessä. Myös Majasaaren jätekeskuksessa on havaittu puutteita ympäristöluvan määräaikaistarkastuksessa 6.11.2018. Kainuun jätehuollon kuntayhtymältä on edellytetty tilanteen korjaavia toimenpiteitä.

Muutaman kalankasvatuslaitoksen osalta oli puutteita tarkkailussa ja heille annettiin asiasta huomautus palauttaa tilanne ympäristöluvan edellyttämään tilaan.

Muiden teollisten toimijoiden, jätevedenpuhdistamojen, tuotantolaitosten tai jätteenkäsittelijöiden kohdalla ei tapahtunut merkittäviä ympäristöpäästöjä aiheuttaneita rikkomuksia. Pääosa kainuulaisista toiminnanharjoittajista toimi asetettujen lupaehtojen mukaisesti. Yleisimpiä lievistä rikkomuksista ovat eri toimenpiteille annettujen määräaikaisten ylittyminen, kuten päästö- ja tuotantotietoja koskevien raporttien viivästyminen.

5.2 Häiriö- ja poikkeustilanteet sekä hallintopakat

Vuonna 2018 toiminnanharjoittajilta tuli häiriöilmoituksia yhteensä noin 10 kpl. Nämä käsiteltiin kolmen vuorokauden määräajassa. Osa häiriöilmoituksista koski ympäristöpäästöjen kannalta vähämerkityksisiä huolto- tms. seisokkeja.

Majasaaren jätekeskuksen suoto- ja jätevesien puhdistus- ja keräysjärjestelmä on purettu. Jätekeskukseen on rakennettu uusi jätevedenpuhdistamo. Jätevesien käsittelyssä on ollut katkoksia uuden jätevedenpuhdistamon rakentamisen ja käyttöönoton myötä. Jätevesipäästöillä ei kuitenkaan ollut kovin pitkälle alapuoliseen vesistöön kohdistuvia vaikutuksia.

Kainuun Voima Oy:n pääkattilan NOX-päästöt ylittivät päästöluparajan kolmen viikon aikana touko-kesäkuussa 2018. Kattilakuorma oli pienentynyt säiden lämmitessä. Korjaavana toimenpiteenä on tehty palamisilman säätöjä. Varakattilan NOx- ja hiukkaspäästöt ovat ylittäneet päästörajan viikon ajalta ajalla kesäkuussa 2018. Syynä ylityksiin on ollut alhaisella kuormalla ajo, kun on lämmitetty vain Renforsin Rannan aluetta, ja öljyn vaihdosta aiheutuneet vaihtelut. Tuolloin korjaavina toimenpiteinä öljypolttimen neljä suutinta vaihdettiin, ilman kulkua muutettiin ja tehtiin säätöpiirivirityksiä.

Kajaanin Romun Majasaaren käsittelylaitos ylitti ympäristöluvan salliman jätteiden varastointimäärän, mihin liittyen ELY-keskus on asettanut yhtiölle hallintopakon.

5.3 Yleisöilmoitukset

Vuonna 2018 ELY-keskukselle tuli ainoastaan yksittäisiä yleisöilmoituksia, jotka koskivat mm. epäasiallisesta jätteenkäsittelystä. Monet ilmoitukset kuuluivat kunnan toimivaltaan, joten ne on siirretty kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle.

6. Pilaantuneet maa-alueet ja jätelain mukaiset rekisteröinnit

6.1 Pilaantuneet maat

PIMA-valvontaan liittyviä tehtäviä on ollut 26 eri kohteella. PIMA-päätöksiä on annettu kahdeksan. Öljysuojarahastolle on annettu kahdeksan lausuntoa, jotka liittyvät korvaushakemuksiin ja isännättömien kohteiden tutkimuksiin ja kunnostamiseen JASKA-hankkeessa. JASKA-hanke on kunnostanut yhden kohdetta.

Sotkamon kunnassa pohjavesialueella sijaitsevan kohdekiinteistön (Keskuspesula) maaperän pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen arviointiin liittyviä lisäselvityksiä on tehty ja pohjaveden pinnantason korkeuden seuranta on jatkettu.

Kainuun ELY-keskus on rahoittanut Kajaanin kaupungissa sijaitsevan kahden isännättömän kohteen maaperän pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen selvittämistä.

6.2 Rekisteröinnit

Jätehuoltorekisteriin tehtiin merkintäpäätös yhdelle uudelle jätteenkuljetusyritykselle. Kaksi toimintansa lopettanutta yritystä poistettiin jätehuoltorekisteristä. Jätehuoltorekisteriotteita päivitettiin neljän yrityksen osalta. Kainuun ELY-keskuksen jätehuoltorekisterissä on vuoden 2018 päättyessä kaikkiaan 47 jätteenkuljetusyritystä.

Jätehuoltorekisteriotteita ja jätteiden siirtoasiakirjoja on tarkastettu ympäristölupien määräaikaistarkastusten ja PIMA-kohteiden tarkastusten yhteydessä. Jätteen maarakennuskäyttöä koskevia ilmoituksia hyväksyttiin viisi vuonna 2018. Näissä käytettiin betoni- tai tiilimursketta hyödyksi maarakentamisessa.

7. Vesirakentaminen

Vesirakentamisen valvonnassa työllistävät useimmiten rajanaapurikiinteistöjen erimielisyydet ruoppausten ja aallonmurtajien tekemiseen sekä ojituksiin liittyvissä asioissa, joissa Kainuun ELY-keskus toimii yleisen edun valvojana. Vesilain mukaisia valvontakäyntejä tehtiin parisen kymmentä. ELY-keskus antoi vesilain soveltamisalaan kuuluvia, luvantarveharkintaa koskevia lausuntoja vajaat kymmenen kappaletta. Vesirakentamisen valvontaan, kuten veneväylien ja rannan ruoppaamiseen liittyviä ilmoituksia käsiteltiin 39 kpl. Metsäojitussuunnitelmia ELY-keskukseen saapui tarkastettavaksi 52 kpl.

8. Valvonnan kehittäminen

Määräaikaistarkastuksiin valmistauduttiin valvontaohjeen mukaan ja niistä ilmoitettiin asiakkaille hyvissä ajoin etukäteen. Tarkastuksiin pyydettiin mukaan ao. kuntien ympäristöviranhaltijoita ja tarvittaessa myös pelastuslaitosta sekä ympäristöterveydenhuoltoa. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston (TUKES) suorittamiin tarkastuksiin osallistuttiin mahdollisuuksien mukaan.

Kaivostoiminnan ympäristöturvallisuuden erikoistumistehtävän puitteissa annettiin asiantuntija-apua muille ELY-keskuksille, ja järjestettiin koulutustilaisuuksia viranomaisille. Kainuun ELY-keskuksessa on myös valtakunnallisesti keskitetty kaivos- ja jätepatojen viranomaisvalvonnan ja kaivos- ja jätepatojen patoturvallisuuden asiantuntijapalvelutehtävät. Kainuun ELY-keskus on tehnyt tiivistä yhteistyötä ympäristöministeriön kanssa eli kaivoserikoistumisen puitteissa tehtiin 0.20 htv ajanjaksolla 18.6-31.12.2018.

Valvontapäällikkö ja YLVA-yhdyshenkilö osallistuivat teemapäivillä, kollegatapaamisissa ja sähköisessä työskentely-ympäristössä tapahtuvaan valvonnan kehittämiseen. Ympäristönsuojelulain ja muun sektorilainsäädännön uudistaminen oli vuoden aikana koulutuksessa ja neuvonnassa esillä vahvasti. Kainuun ELY-keskuksen valvojat ovat osallistuneet oman substanssialansa koulutuksiin oman asiantuntemuksensa ylläpitämiseksi.

9. Valvonnan maksullisuus

Vuonna 2015 otettiin käyttöön valvontamaksut ympäristöluvanvaraisten kohteiden määräaikais- ja eräissä muissa tarkastuksissa. Myös osavuosi- ja vuosiraporttien tarkastus tuli maksulliseksi. Kainuun ELY-keskus sai vuodelta 2018 valvontamaksutuloja yhteensä yli 50 000 euroa. Ympäristönsuojelulain säätämisen yhteydessä eduskunta hyväksyi ponsilausuman, jonka mukaan maksutulot tulee kohdentaa täysimääräisesti valvonnan voimavarojen lisäämiseen tai kouluttautumiseen. Kainuun ELY-keskuksessa on toimittu tämän mukaisesti.

10. Valvonnan vaikuttavuus

Valvonnalla ohjattiin ympäristöluvanvaraisia toimijoita pienentämään ympäristöriskejä ja noudattamaan ympäristölupamääräyksiä. Toiminnanharjoittajilta on pyydetty tarvittaessa lisäselvityksiä, mittauksia ja rakentamissuunnitelmia lupaehtojen toteuttamiseksi. Nämä koskivat mm. vesien- ja ilmansuojelun parantamiseen tarvittavia rakenteita teollisuudessa, kaatopaikoilla, jätteenkäsittelylaitoksilla ja turvetuotantoalueilla. Terrafamen valvonnassa kiinnitettiin vuonna 2018 erityisesti huomioita ympäristönsuojelurakenteiden laadunvalvontaan sekä ympäristöturvallisuuden hallintaan mahdollisessa onnettomuustilanteessa. Riskinhallintaa mahdollisissa onnettomuustilanteissa on kehitetty yhdessä eri viranomaisien kanssa. Viranomaisyhteistyössä nousi esille viestinnän merkitys mahdollisessa häiriö- tai onnettomuustilanteessa.

Yleisöilmoitusten käsittelyn yhteydessä yksityiset kansalaiset ovat saaneet nopeasti vastauksen ympäristön tilaa ja ympäristöhaittoja koskeviin kysymyksiinsä.

Suunnitelmien ja rakennettavien kohteiden hyväksymis- ja laaduntarkkailuvaiheen valvonnalla vaikutettiin ympäristönsuojelu- ja muiden rakenteiden laatuun ja ympäristöriskien hallintaan tulevaisuudessa.

Lupaviranomaisille annettavien lausuntojen ja lupaviranomaisten kanssa käytävien neuvottelujen avulla toiminnanharjoittajien ympäristönsuojeluratkaisuihin ja luontoarvojen säilymiseen vaikutettiin ennakkoiden. Ennakkoneuvottelut ovat tärkeä osa etenkin suurempien hankkeiden kohdalla jo suunnittelun alkuvaiheessa. Ennakkoneuvotteluihin kutsutaan kaikki ne viranomaiset, joiden toimivaltaan tuleva toiminta todennäköisesti kuuluu.

Valvonnassa ja yhteydenpidossa toiminnanharjoittajien kanssa painotetaan ennakoivaa riskien hallintaa. Neuvonnalla ja asiantuntija-avulla kuntien ympäristöviranhaltijoille vaikutettiin myös kuntien valvontatoimien edistämiseen.

11. Johdon arvio valvonnan toteutumisesta vuonna 2018

Kainuun ELY-keskuksen tekemä ympäristönsuojelulain mukainen valvonta toteutui valvontasuunnitelman ja asetettujen tulostavoitteiden mukaisesti vuonna 2018. Kainuun ELY-keskus valvoo noin 180 luvanvaraista laitosta ja vuonna 2018 tehtiin kaikkiaan liki 120 tarkastuskäyntiä, joista määräaikaistarkastuksia oli 44 kpl. Kainuun ELY-keskuksen valvontamaksutulot olivat vuonna 2018 yli 50 000 €.

Kaivosvalvonta työllistää edelleen Kainuun alueella. Sotkamo Silver Oy:n rakentaminen on meneillään ja vaikka Terrafame Oy:n toiminta on monilta osin vakiintunutta, on Terrafamella meneillään useita toimintaa koskevia hankkeita, jotka työllistävät valvontaviranomaista.

Jätteenpolton päätyminen Kainuun Voima Oy:llä ja etenkin biohajoavan jätteen kaatopaikkakielto ovat merkinneet uusia haasteita Kainuun yhdyskunta- ja rakennusjätehuollolle. Jätteiden käsittelyssä ja loppusijoituksessa on nykyisin tukeuduttu pitkälti maakunnan ulkopuolisiin hyödyntämis- ja polttolaitoksiin. Läheisyysperiaate ei näytä toteutuvan kaikilta osin jätehuollossa.

Valvonnan työpanosta on suunnattu niihin tarpeisiin ja tilanteisiin, missä sitä kulloinkin on tarvittu. Riskiperusteisuus on lähtökohta priorisoitaessa valvonnan tarvetta. Valvonnan laatua on kehitetty valtakunnallisesti kaivostoiminnan ympäristöturvallisuuden erikoistumistehtävän puitteissa antamalla asiantuntija-apua muille ELY-keskuksille ja järjestämällä koulutustilaisuuksia viranomaisille. Kainuun ELY-keskuksessa on myös valtakunnallisesti keskitetty kaivos- ja jätepatojen viranomaisvalvonnan ja kaivos- ja jätepatojen patoturvallisuuden asiantuntijapalvelutehtävät. Erikoistumis- ja keskittämistehtävistä saatu palaute on ollut hyvää.

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti. Asian on ratkaissut Y-vastualueen johtaja Kari Pehkonen ja asiakirjan on esitellyt yksikön päällikkö Sari Myllyoja. Merkintä sähköisestä hyväksymisestä on tämän asiakirjan lopussa.

Tämä asiakirja KAIELY/355/2017 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KAIELY/355/2017 har godkänts elektroniskt

Myllyoja Sari 14.05.2019 13:37

Pehkonen Kari 14.05.2019 13:46